1. seminar serbskeje słowotwórby w Gdańsku

W historisko-filologiskej fakulće uniwersity w Gdańsku wotmě so 17. a 18. meje 2002 1. seminar serbskeje słowotwórby. Zarjadowanje bě so organizowało jako zhromadne předewzaće tamnišeje katedry pólskeje rěče přitomnosće (Zakład Współczesnego Języka Polskiego Uniwersitetu Gdańskiego) a Serbskeho instituta w Budyšinje. Wobdźěleni běchu wědomostnicy z wobeju rěčespytneju polonistiskeju wotrjadow Gdańskeje uniwersity (maja tam nimo mjenowaneje tež katedru za historisku pólšćinu), z uniwersity Adama Mickiewicza w Póznanju kaž tež z rěčespytneho wotrjada Serbskeho instituta. Tematika přednoškow přesahowaše w titlu konferency naćisnjeny program: Nimo słowotwórby wěnowachu so wobdźělnicy tež frazeologiskim a leksikologiskim prašenjam. Ryzy słowotwórbny charakter mějachu přinoški wjetšiny pólskich referentow, kotřiž zaběrachu so z wotwodźenkami ze sufiksomaj *-arnik* a *-nikar* w hornjo- a delnjoserbšćinje (T. Lewaszkiewicz, Poznań), z tworjenjom hornjoserbskich žónskich pomjenowanjow (B. Kreja, Gdańsk), z wotwodźenkami wot rostlinskich mjenow (E. Rogowska, Gdańsk); M. Milewska (Gdańsk) předstaji słowotwórbu hornjoserbskich augmentatiwow (powjetšenkow). Dalše referaty běchu wěnowane hornjoserbskej frazeologiji (S. Wölkowa, Budyšin) a jeje přirunanju z kašubskej (J. Treder, Gdańsk), syntaksy hornjoserbskich werbow z nowymi prefiksami (na př. *won hić* město *wuńć*; *horje lězć* město *zalězć*) (M. Bayer, Budyšin), a přirunowacej analyzy internacionalizmow w hornjoserbšćinje a pólšćinje (J. Maćkiewicz, Gdańsk).

Podźěl Serbskeho instituta na zarjadowanju konferency wobsteji mjez druhim w tym, zo poskići publikacisku možnosć za přinoški konferency w „Lětopisu“. Wozjewjamy tu přednoškaj M. Bayera a S. Wölkoweje. Předleža dalše tři teksty B. Kreje, E. Rogowskeje a M. Milewskeje-Stawiany z hornjoserbskej słowotwórbnej tematiku, kotrež maja w přichodnym čisle (1/2004) sćěhować.

Sonja Wölkowa

Stilistiske potency hornjoserbskich frazeologizmow a jich zasadźenje w načasnej publicistice

Zadźerženje frazeologizmow w teksće je so wot srjedź 70tych lět 20. lětstotka z předmjetom frazeologiskich slědźenjow stało. Ruska germanistka Irina Černyševa je w zwisku z tym stworiła terminus „tekst tworjacych potencow“, při čimž dźěše jej wo možnosće kreatiwneho zasadźenja frazeologizmow ze zaměrom skonstituowanja teksta, jeho stilistiskeje hódnoty a nutřkowneje koherency.[1]

Frazeologizmy jako zleksikalizowane wjacesłowne jednotki rěče, za kotrež stej charakteristiskej relatiwna krutosć formy a idiomatiski woznam, wustupuja w tekstach

[1] I. I. Černyševa, Tekstoobrazujuščie potencii frazeologičeskich edinic, w: Moskovskij Gosudarstvennyj Pedagogičeski Institut Inostrannych Jazykov imeni Morisa Toreza. Materialy naučnoj konferencii. Lingvistika teksta 2, s. 154 ff., Moskva 1974.

regularnje runje w tutej leksikalizowanej, uzualnej **formje**. Zakład jich woznamoweho zwiska z wobdawacym kontekstom je jich **idiomatiski frazeologiski woznam**, kotryž wopřijimuje denotatiwny woznam a jara husto tež konotatiwne elementy. Posłowny woznam njeje při regularnym wužiwanju frazeologizmow aktualny a wostanje takrjec zakryty.

A tola móžemy dosć husto zetkać tež hinaši model wužiwanja frazeologizmow, kotryž tutej zasadźe njewotpowěduje. Dwaj přikładaj njech problem zilustrujetej:

(1) ***Kamjeń abo skerje kamjenisko je*** *Frankej F. zawěsće* ***z wutroby padnyło****, jako směd́ześe wón po wšěm wóndano twarjenje Budyskeho sudnistwa schody dele wopušćić.* (SN 12. 3. 93).

Frazeologizm *někomu kamjeń z wutroby padnje* wustupuje tu w formje, rozšěrjenej wo dalšu komponentu – augmentatiwum, štož wjedźe k zesylnjenju ekspresiwnosće.

(2) *Interpretujo tutu twórbu* ***ćahaše*** *T. Žur* ***wšitke registry pišćelow – a swojeje wumělskeje zamóžnosće*** *...!* (Rozhlad 1986, s. 22).

Tu aktualizujetaj so kaž frazeologiski (‘wšě přistupne srědki zasadźić’), tak tež posłowny woznam frazeologizma *wšitke registry ćahać*.

Frazeologizmy hodźa so jara derje za tajke jara skutkowne splećenje z kontekstom, a to wosebje dla za nje typiskeho asymetriskeho poměra mjez formalnej a semantiskej strukturu. Z tuteje wosebitosće frazeologizmow wotwodźujetej so dwaj zakładnej typaj jich njezwučeneho wužiwanja w teksće.

- Dwojaki, frazeologiski a posłowny woznam frazeologizma skića wšelake možnosće hraća z tutymi woznamowymi worštami. Wón zmóžnja zwiski frazeologizma z kontekstom, kotrež su z hladanišća jednoho z wobeju woznamow překwapjace – tu móže so rěčeć wo semantiskej modifikaciji.
- Wjacesłowna struktura na druhej stronje stworja a sugeruje wšelake možnosće změny natwara wobrota, takrjec po přikładźe njefrazeologiskich, swobodnych słownych skupin z wotpowědowacej strukturu. Pola tutych formalnych změnow wšak dyrbi so rozeznawać mjez uzualnej wariancu (*někoho k norje měć – někoho za noru měć*; *rěčeć kaž dochtyr choremu swinjeću – rěčeć kaž choremu swinjeću*) a modifikacijemi, kotrež maja okazionalny charakter. Tajke okazionalne modifikacije formy frazeologizma maja zwjetša konsekwency za jeho woznam.

1. Woznamowe hry

Zasadnje su móžne tři typy semantisce zmodifikowaneho wužiwanja frazeologizmow:

1.1. Dominuje frazeologiski woznam – to rěka, zo je frazeologiski woznam zakład zwiskow frazeologizma z kontekstom, a posłowny woznam cyłeho wobrota abo dźěla jeho komponentow so přidatnje aktualizuje.

1.2. Posłowny woznam słowneje skupiny postaja jeje semantiski zwisk z wobdawacym kontekstom, frazeologiski woznam pak so připódla a přidatnje aktualizuje.

1.3. Wobaj woznamaj – frazeologiski a posłowny aktualizujetej so zdobom, zwiski z kontekstom jewja so na woběmaj runinomaj.

1.1. Prěnja z tutych móžnosćow woznamoweje hry realizuje so zwjetša, hdyž wužiwa so frazeologizm w konteksće, kotryž wotpowěduje runje tajkemu fragmentej woprawdźitosće, z kotrehož pochadźa motiwacija woznama frazeologizma:

(3) *Dróhotwarske předewzaće w Njebjelčicach (nadtitl)* ***Kónčny spurt na hłownym puću*** (titl powěsće wo poslednich dźěłach při dróhotwarje, SN 25. 7. 00).

Frazeologiski wobrot *kónčny spurt* ‘poslednje napinanja při někajkim dźěle, někajkim předewzaću’ je motiwowane přez wobraz běha, kotryž so wězo wotměwa na někajkej běhanskej čarje – kontekst *na hłownym puću* wotpowěduje potajkim wobrazowej sferje frazeologizma. Při čitanju samoho titla přinoška nastanje za adresata zaćišć, zo ma so frazeologizm po słowje rozumić a zo móhło wo woprawdźity kónčny spurt w sportowym wubědźowanju hić. Tola wobsah cyłeho přinoška wuzamknje tajku interpretaciju.

Njehodźi wšak so přeco rozsudźić, hač je tajka přidatna aktualizacija posłowneho woznama přez autora wotmyslena, abo hač připadnje nastanje. Efekt pak móže być wěste překwapjenje pola adresata (wězo pod wuměnjenjom, zo tutón pytnje wonu přidatnu a druhdy jara subtilnu runinu zwiska frazeologizma z kontekstom).

(4) *Serbska ćišćernja Delany w Njeswačidle (nadtitl)* ***Zawod pisa čorne ličby*** (titl, SN 29. 12. 00).

Frazeologizm *čorne ličby pisać* z přenjesenym woznamom ‘pozitiwnu hospodarsku bilancu měć’ móže so na lubowólne hospodarske předewzaća poćahować – hdyž pak dźe wo ćišćernju, wobsteji přidatny, ale nic jara nadpadny zwisk z wobrazowej sferu frazeologizma.

1.2. W druhim typje woznamoweje hry leži hłowny zwisk frazeologizma z kontekstom na runinje posłowneho woznama. Dokelž pak je wotpowědna słowna skupina runje w tej formje leksikalizowana a wužiwarjam rěče jako frazeologizm znata, aktualizuje so zdobom přenjeseny, frazeologiski woznam. Tutón efekt móže so hišće zesylnić přez zasadźenje pazorkow abo metaréčnych signalow typa we woprawdźitym zmysle słowa – tajke srědki wusměrja skedźbnosć čitarja na eksistencu frazeologiskeho woznama słowneje skupiny. Tute wusměrjenje na frazeologiski woznam pak wopokazuje so w konfrontaciji z kontekstom jako wopačny sled, nastawacy efekt překwapjenja ma stilistisku hódnotu wuwołanja zabawy. Často wustupuja tajke woznamowe hry na eksponowanym městnje, w titlach, zo by so zajim čitarja za cyły přinošk zbudźił.

Tři přikłady njech zilustruja tajki stilistiski srědk:

(5) *Wobhladanje wětrnika je* ***„klučowe prašenje“*** (titl w SN 6. 1. 95).

Frazeologizm *klučowe prašenje* ma přenjeseny woznam ‘najwažniši problem’. W teksće artikla wšak dźe wo to, zo ma tón, kotryž chce wětrnik wopytać problem z dóstaćom kluča.

(6) *Wšitcy* ***za jedyn postronk ćahnyli*** (SN 8. 8. 95, wobraz 1) – přenjeseny woznam frazeologizma *za jedyn postronk ćahnyć* je ‘ze zhromadnymi mocami dźěłać’.

Wotćišćany wobraz pak aktualizuje posłowny woznam – pokazuje muži, kotřiž ćahaja zhromadnje za powjaz (přir. wobraz 1).

(7) *Předewzaćelej* ***steji*** *husto* ***woda hač do šije*** (SN 8. 8. 95, wobraz 2) – *někomu steji woda hač do šije* ‘něchtó je w jara ćežkej situaciji, zwjetša w hospodarskim zmysle’.

Wobrot je motiwowany přez wobraz so tepjaceho człowjeka – zaso pokaza so w teksće nastawka a zdobom na ilustrowacym foće (wobraz 2), zo scyła njeńdźe wo bankrotnika, ale wo předewzaćela, kotrehož hobby je nurjenje.

1.3. W třećim typje semantisce njetypiskeho wužiwanja frazeologizmow aktualizujetej so zdobom frazeologiski a posłowny woznam.

(8) *30 lět bě Hans Lohan železnicar, naposledk wyši inspektor. Potom* ***je*** *swoje powołanje* ***na hozdźik powěsył****. A to we woprawdźitym zmysle słowa, přetož jeho służbna měca železnicarja wisa dźensa w ateljeju we Wojerecach na hozdźiku na sćěnje.* (SN 22. 3. 86)

W prěnim dźělu tohole teksta je frazeologiski woznam aktualny, w druhim pak aktualizuje so přidatnje posłowny woznam, štož so wosebje signalizuje ze słownej skupinu *we woprawdźitym zmysle słowa*.

Takle postupuje so husto w anekdotach abo žortach, najhusćišo na te wašnje, zo kryje so w dialogisce natwarjenych tekstach změna interpretacije z přenjeseneje na posłownu ze změnu rěčaceho:

(9) *„Što je H_2SO_4, Pawole?“, praša so wučer chemije. „Ja wěm, wěm ... njemóžu so nětkle jenož dopomnić, ale* ***mam to na jazyku*** *... .“ „Potom to spěšnje wupluń, dokelž je to syrikowa kisalina!“* (Płomjo 9/2001)

2. Okazionalne modifikacije formy frazeologizmow

Charakteristiska za frazeologizmy je relatiwna stabilnosć abo njezměnliwosć jich formy. Najhusćišo wšak njeje jich forma dospołnje spetrifikowana, dokelž dowoleja so sprěnja wšelake gramatiske formy, na př. za wobrot *stary zajac* ‘nazhonity człowjek’ forma plurala a wšelake kazusowe formy, a zdruha su tež we wěstej měrje uzualne warianty formy móžne, kotrež so zwjetša samo w słownikach wobkedźbuja.

(10) *wobužny kaž stupjeń* (Pfuhl 683) – *wobužny kaž stary stupjeń* (Radyserb, Hrona 21) – *wobužny kaž stary črij* (Kral 682) [2]

Přepytujo wužiwanje frazeologizmow w publicistiskich tekstach pak zwěsćamy, zo překroča změny formy frazeologizma jara husto ramik uzualneje wariancy a syntaktisko-morfologiskeje adaptacije, zo su město toho wusko zwjazane z kontekstom a maja zdobom okazionalny charakter. Najwažniše typy takich modifikacijow su:

1) redukcija frazeologizma, to rěka elipsa komponentow,
2) rozšěrjenje frazeologizma přez přidatne elementy a
3) substitucija komponentow frazeologizma přez někajke druhe elementy.

Nimo toho eksistuja hišće okazionalne gramatiske modifikacije, kaž na př.:

(11) okazionalne stopnjowanje adjektiwiskeje komponenty: *A runje ći, kotřiž su* ***najwjetšu*** *hubu měli, so njejsu pokazali.* (SN 1. 2. 95), přir. *wulku hubu měć* ‘lózysce, na njewobknježene wašnje, bjez respekta rěčeć’ abo

(12) okazionalna negacija někajkeje komponenty: *Po* ***njewuteptanych*** *śćežkach* (SN 8. 6. 00).

[2] [Křesćan Bohuwěr] Pful, Łužiski serbski słownik. [Christian Traugott] Pfuhl, Lausitzisch Wendisches Wörterbuch. W Budyšinje 1866; Jan Radyserb-Wjela, Metaforiske Hrona abo Přenoški a Přirunanki w rěči Hornjołužiskich Serbow. Budyšin 1905; Jurij Kral, Serbsko-němski Słownik hornjołužiskeje rěče, Budyšin 1927.

Frazeologizm *po wuteptanych šćežkach chodźić* je tu na dwoje wašnje zmodifikowany: nimo okazionalneje negacije wobkedźbujemy tež skrótšenje wobrota wo werbalny element *chodźić* kaž tež aktualizaciju posłowneho woznama, wšak dźe w nastawku wo doporučenje njewšědnišeje pućowanskeje šćežki.

Zakład za tajki formalnu modifikaciju frazeologizma je wězo jeho uzualna forma. Wona twori pozadk, na kotrymž stanu so změny a z nimi zwjazane semantiske a stilistiske efekty hakle widźomne. Předstaju z někotrymi přikładami mjenowane tři najwažniše typy modifikacije formy frazeologizmow w hornjoserbšćinje a wujasnju z tym zwjazane stilistiske efekty.

2.1. Redukcija frazeologizma

Skrótšenje frazeologizma wobkedźbujemy w publicistice wosebje husto w titlach a nadpismach. Tu služi wone předewšěm rěčnej ekonomiji. Tak redukuja so na př. werbalne frazeologizmy často na swój nominalny dźěl, kotryž wopokazuje so při tym jako wěsty woznamowy centrum frazeologizma.

(13) ***We wizěrje*** *zwjazkowa liga a olympia* (SN 4. 1. 95) – přir. *něšto we wizěrje měć* ‘so na něšto měrić’

(14) *Hornja Łužica dale* ***z čerwjenej latarnju*** (SN 5. 10. 00) – přir. *čerwjenu latarnju měć* ‘być posledni, najhubjeńši w někajkim wubědźowanju’

(15) ***Zelenu swěcu*** *za Łužiske koło* (SN 15. 8. 00) – přir. *zelenu swěcu dać někomu, za něšto* ‘dać někomu dowolnosć za něšto’

Hinaši efekt docpěje so w sćěhowacym přikładźe:

(16) *Wot* ***čornych ličbow*** *běchu hišće chětro zdaleni* (titl w SN 7. 8. 91) – *čorne ličby pisać → wot čornych ličbow zdaleny być* – zredukowany frazeologizm *čorne ličby* je tu zakład za nowy okazionalny wobrot ze samsnej motiwaciju kaž prěnjotny frazeologizm.

2.2. Rozšěrjenje frazeologizma

Hladajo na formu wobsteja wšelake móžnosće za rozšěrjenje, na př. rozšěrjenje přez adjektiwiske abo genitiwne atributy, rozšěrjenje přez přidatny, z komponentu frazeologizma skoordinowany analogiski element, rozšěrjenje z pomocu prepozicionalneje skupiny atd. Rozšěrjenja móža na jednej stronje zesylnić hódnoćacu konotaciju frazeologizma, a na druhej stronje stworić eksplicitne nawjazanje na kontekst, podawajo zdobom móhłrjec instrukciju, kak měł so wotpowědny frazeologizm zrozumić. Dalši efekt, kotryž docpěje so přez tajke w zwisku z kontekstom stejace rozšěrjenja frazeologizma, je kondensacija wuraza. Runje tutón posledni typ wustupuje wosebje husto a je typiski za publicistiku.

Přikład za prěni typ ze zesylnjenym pozitiwnym hódnoćenjom:

(17) *My Serbja* ***smy*** *ze swojim tež w zašłosći hižo wobstajnym poměrom k našej folklorje a z njeho wuchadźacymi praktiskimi skutkami k tutomu wuwiću w republice*

swoju njemału šerpatku přinošowali [...] (Rozhlad 1984, s. 333). – Přir. *swoju šerpatku přinošować* ‘něšto skromne, ale hladajo na možnosće tola hódnotne přinošować’.

Přikład na kontekst wjazaneho a kondensowaceho rozšěrjenja:

(18) *Tola jako so 65 prěni wulkoprogram z wobrazami serbskeje folklory z regionow zrodźi,* ***stupi*** *wón ze swojej koncepciju* ***do politiskeho črjopka****.* (SN 7. 3. 95)

Uzualny frazeologizm je tu *do črjopka stupić* ‘sej z njelepym postupowanjom njepřećelow sčinić’. Rozšěrjacy atribut *politiski* je syntaktisce wjazany na komponentu *črjopk*, semantisce wšak poćahuje so na přenjeseny woznam syłeho frazeologizma, z tym zo precizuje sferu tutoho njelepeho postupowanja.

Přikład za rozšěrjenje z pomocu skoordinowanja dalšeho analogiskeho elementa z komponentu frazeologizma:

(19) *Móžu Budyskim dźiwadźelnikam wobkrućić, zo su ćežki nadawk derje zmištrowali a inscenaciju poskićili, kotraž* ***móže so widźeć a słyšeć dać****.* (SN 10. 4. 92)

Frazeologizm *něšto móže so widźeć dać* ‘něšto je nahladne, rjane, dobre’ je rozšěrjeny wo dalši werb, kotryž twori nawjazanje na kontekst a zdobom aktualizuje posłowny woznam: wšak njehodźi so na dźiwadłowe předstajenje jenož hladać, ale tež słuchać.

2.3. Substitucija komponentow frazeologizma

Zakład za substituciju komponentow frazeologizma móže sprěnja być paradigmatiski semantiski zwisk jedneje z uzualnych komponentow frazeologizma ze swojim substitutom:

(20) ***Dołholětny*** *skałarski zajac* (titl w SN 14. 9. 94)

Uzualny je frazeologizm *stary zajac*, přidatnje k substituciji adjektiwiskeje komponenty wobkedźbujemy tu rozšěrjenje přez dalši atribut, zwjazowacy přenjeseny woznam cyłeho wobrota z kontekstom – tekst jedna wo človjeku, kotryž hižo dołho jako skałar dźěła.

Tutón typ móže być wuchadźišćo za nastaće nowych uzualnych wariantow. Smoler 1841, Dučman 1871, Kral 1921[3] registruja wobrot *někomu Němc na hubu bije*, ‘někhtó rěči serbsce z němskim akcentom’. Rězak 1927[4] ma nimo toho hišće wariantu *někomu Němc na hubu ćepje*, a pozdźišo w Němsko-hornjoserbskim słowniku H. Jenča, F. Michałka a I. Šěrakowej[5] jewi so tutón frazeologizm hižo w formje *někomu Serb/ Němc na hubu bije*.

Zdruha móže substitucija komponentow frazeologizmow wusko z kontekstom zwjazana być – tajki typ modifikacije wustupuje husćišo. Runje citowany frazeologizm móžemy dźensa w najwšelakorišich modifikowanych formach čitać:

---

[3] Leopold Haupt/Jan Ernst Smoler, Pjesnički hornych a delnych Łužiskich Serbow. Prjeni dźjel, Grymi [Grimma] 1841, Druhi dźjel, Grymje [Grimma] 1843; H[andrij] Dučman, Dodawki k serbskemu Słownikej, w: ČMS 24 (1871), s. 19–58; Jurij Kral, Serbsko-němski Słownik hornjołužiskeje rěče, Budyšin 1927.

[4] [Filip] Rězak, Němsko-serbski wšowědny słownik hornjołužiskeje rěče. Deutsch-wendisches encyklopädisches Wörterbuch der oberlausitzer Sprache, Bautzen 1920.

[5] Němsko-hornjoserbski słownik. Deutsch-obersorbisches Wörterbuch. Spisali Helmut Jenč, Frido Michałk, Irena Šěrakowa. I. A–K, Budyšin 1989, II. L–Z. Budyšin 1991.

(21) *Měnju, zo* ***jemu serbscy prjedownicy*** *při powědanju a pisanju hdys a hdys „na hubu bija“.* (Nd 17. 11. 84)

(22) *Warum so unaus ... unausstechlich? wón rjekny a mjerzaše so, zo jemu* ***Kończan z Prjawoza*** *na hubu bije.* (Koch, Bagola 93)

(23) *Někotrym z nich biješe při tym [při spěwanju]* ***pólšćina*** *jara na hubu.* (SN 19. 4. 94)

(24) *Hamtske wozjewjenja by wón w klacatej němčinje (jemu drje při tym Serb* ***na pjero*** *biješe) škrabał na papjerku, kotruž gmejnskej heji přitykny a ju potom dom wot domu po wsy sćeleše.* (Njechorński, Hólčik 90)

Při tajkej přez kontekstowe zwiski wuwołanej substituciji komponentow spleće so motiwacija frazeologizma z kontekstom, jako semantiski efekt aktualizuje so husto zdobom posłowny woznam. Přenjeseny woznam frazeologizma wostanje w tajkim padźe samsny kaž při uzualnej formje. Přez wuwědomjenje, zo njehodźi so posłowny woznam uzualneho frazeologizma poprawom prawje ke kontekstej, nastanje husto žortniwy efekt:

(25) *„Kursa“ – wjace hač 300 rejow „w nohach“ (titl) [...] Pjeć lět młódša je ludorejwanska skupina „Kursa” z letiskeho Saldusa. Bjez dźiwa tuž: Štóž tak dołho wutrajnje skutkuje, ma wězo w swojim repertoireu skoro njeličomne reje. Rejwarki a rejwarjo „Kursy“* ***maja*** *wjace hač 300 rejow* ***„w nohach“****.* (SN 9. 6. 95) – Uzualny frazeologizm rěka *něšto we hłowje měć* ‘něšto wobknježić, móc, z hłowy wědźeć’.

Jako posledni prezentuju tu přikład, w kotrymž su wjacore typy modifikacije splećene:

(26) *Też huškaca „Adrija“ hrěje jeje sportowu wutrobu* (SN 26. 10. 00)

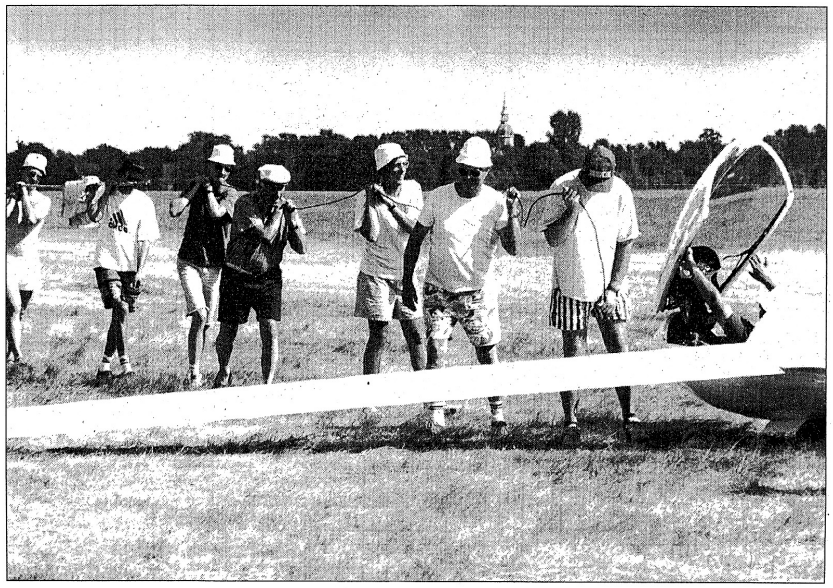
Frazeologizm *něšto hrěje někomu wutrobu* ‘něšto je někomu přijomne, wuwoła něčeju radosć’ je tu rozšěrjeny wo adjektiwiski atribut zwisowacy z kontekstom – dźe wo žonu, kotraž je zahorjena sportowča a wosebje rady pluwa. Zdobom spřećiwja so kontekst (dźe wo zymnu wodu jězora, w teksće rěči so wo 12 stopnjach Celsiusa) jednej z komponentow frazeologizma – mjenujcy werbej *hrěć*. Z tym so na žortniwe wašnje aktualizuje posłowny woznam frazeologizma. Takle skondensowany a we wěstej měrje za čitarja hódančkowy titl ma jeho wabić, zo by cyły nastawk přečitał.

Předstajeny přehlad okazionalnych modifikacijow frazeologizmow w hornjoserbskej publicistice je wězo jenož wuběrk, tola ilustruje w dosahacej měrje fakt, zo je wužiwanje frazeologizmow na zmodifikowane wašnje w načasnej hornjoserbskej publicistice chětro husto wustupowacy zjaw. Awtorojo zasadźeja tutón srědk wědomje a docpěwaja z tym wotmyslene stilistiske efekty. Hdyž też je frekwenca tajkich padow wužiwanja zmodifikowanych frazeologizmow mjeńša hač jich regularne zasadźenje, njesměło pak so tu rěčeć wo marginalnym zjawje abo samo zmylku, ale wo realizaciji za frazeologiju specifiskich tekst tworjacach a stilistiskich potencow.

Přikładaj na str. 102:

Wobraz 1 (SN 8. 8. 1995)
Wobraz 2 (SN 8. 8. 1995)

Wšitcy za jedyn postronk ćahnyli

● Pisali smy zašły tydźeń hižo wo tym, zo bě na lětanišću pola Klukša tři njedźele lětarski klub z Kamp-Lintforta na wopyće. Nimale wšědnje pozběhnychu so ze swojimi ptujadłami do powětra a su sej tež hewak tójšto wobhladali. Jako jich wopytachmy, skićeše so nam mjez druhim tónle wobraz, na kotrymž je móhłrjec wočiwidne, zo wšitcy za jedyn postronk ćehnjechu. Po tym zo so jedyn start poradźił njebě, dyrbjachu mužojo powjaz wróćo sćahnyć. Foto: SN/M. Bulank

● Tomaš Wjenka we Worklecach podpěra rady serbske swjedźenje

Předewzaćelej steji často woda hač do šije

W Hórčanskej skale wuhladaš prawidłownje nurjakow

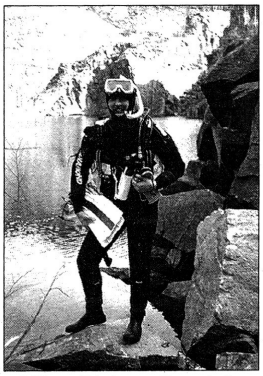
We Worklecach ma swoje předewzaće 28lětny Tomaš Wjenka. Wón wjedźe tam firmu za wohnjoškit, dźěłoškit a za nurjensku techniku. Na lisćinach sponsorow za wšelke wjesne, wosebje serbske swjedźenje wuhladaš sobu jeho mjeno. Tak wućehnje wón tež fenki ze zaka za serbsku rockowu bajku „Pintlašk", kotraž změje swoju premjeru 23. septembra w nowej Chróšćanskej wjacezaměrowej hali. Čehodla zarjaduje so časćišo do lisćiny sponsorow? „Sprěnja tohodla, dokelž chcu jako Serb něšto za serbsku kulturu činić a zdruha pomha to tež mi, mojej reklamje", wotmołwi wón na to.

Jako wobhladamy sej napis jeho třiwosoboweho předewzaća, zajimuje nas, hač je nětko při tutej suchoće a horcoće bóle na nohomaj hač hewak. K tomu powěda, zo dyrbja so wosebje při młóćenju žita husćišo woheńhašaki zaso napjelnić, dokelž so syčomłóćawa abo polo zapali. Ze škitom lěsa pak nima ničo činić. Chibazo wuhotuje sobu wohnjowu woboru.

Dźensa je ważne, zo trjeba předewzaćel přeco zaso nowe ideje. Tajku měješe jónu Tomaš Wjenka. Tuž wěnuje so intensiwnje nurjenskemu sportej. Wo čo so jedna, wo tym powěda nam wón w slědowacej rozmołwje:

Něhdźe dwě lěće je Waš hobby nurjenje. Tohodla poskićujeće tež druhim zajimcam, tole nawuknyć. Kak to dźe?

T. Wjenka: Dokelž so ludźo za tym prašachu, započach předawać nurjenske wobleki a wšo, štož k nurjenju słuša. Wotnětka pak mam wučerja, kotryž nurjenje wukubłuje. Tajki kurs traje tydźeń a po wobstatym pruwowanju móže wobdźělnik kursa hić nurić.

● Z cěłom a dušu je w swojim swobodnym času nurjak Rüdiger Žur ze Šunowa, spěwar w Serbskim ludowym ansamblu. Pobył je njedawno hižo druhi króć na nurjenskim dowolu w Egyptowskej. Wobraz pokazuje jeho při Hórčanskej skale Foto: priwatne

Jewi so za to we Worklečanskej a blišej wokolinje zajim?

T. Wjenka: Zajim přeco bóle přiběra, wosebje mjez młodymi ludźimi. W našej serbskej wokolinje su to zaso štyrjo/pjećo nowi zajimcy kaž ze Sernjan a Ralbic.

Dokal chodźiće nurić?

T. Wjenka: Zwjetša do skałow, do Hórkow, Kamjenca atd. Dyrbimoj přeco być dwaj, sam njesměš nurić hić.

Što je to wosebite při tym?

T. Wjenka: Woda přeco čehnje. Hdyž sy swět pod wodu jónu tak prawje dožiwił, da će wón dale puta.

Je wukubłanje a wuhotowanje zapłaćomne?

T. Wjenka: Tak zlě to njeje. Kurs płaći něhdźe 500 hriwnow a wuhotowanje, nic najdróše, něhdźe dwaj tysacaj hriwnow.

Zawěsće pak je za nurjenje lěkarski atest trěbny?

T. Wjenka: Na kóždy pad. To je zakład. Tele přepytowanje dyrbi so kóžde druhe lěto wospjetować.

Chceće we Worklecach abo w bliskosći nurjenske towarstwo założić?

T. Wjenka: To najskerše bórze budźe.

Wutrobny dźak a přeco dosć kislika!

(Za nurjenski kurs so hišće njepřizjewił mwe.)